

12 June 2006. URL: [https://bscs.org/sites-default/files/legacy/BSCS_5E_Instructional_Model-Full_Report.pdf](https://bscs.org/sites/default/files/legacy/BSCS_5E_Instructional_Model-Full_Report.pdf) (дата звернення: 10.04.2021).

3. Бутиріна М. В., Скрипниченко М. І. Рівні демократичності завдань з дисципліни «Охорона праці в галузі освіти». *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Вип. 1(3), Ч. 1 / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; голов. ред. С. В. Совгіра. Умань : Візаві, 2020. 160 с.

4. Пометун О., Ремех Т., Ламах Е. Кроки до демократії: уроки громадянської освіти : методичний посібник для позакласних занять. Київ : АПН, 2001. 128 с.

5. Демократична школа : практичний посібник. Всеукраїнська програма освіти для демократичного громадянства. 2017. URL: <https://gimn172.kiev.ua/docs/insrument.pdf> (дата звернення: 10.04.2021).

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (НА ПРИКЛАДІ ПРИРОДНИХ ДИСЦИПЛІН ТА МЕТОДИК ЇХ ВИКЛАДАННЯ)

Васютина Тетяна

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Коваль Вікторія

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка

М. Чернігів, Україна

Політична ситуація в державі зумовила впровадження низки законодавчих актів та нормативних документів, які визначають траєкторії змін в усіх сферах життя. Серед них провідним для формування активного свідомого громадянина є Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, ідеї якої втілюються наскрізно у формальній, неформальній та інформальній освіті на усіх рівнях [2]. Завдання з реалізації Концепції спричинило пошук нових ресурсів, залучення ідей країн з високо розвиненими демократичним устроєм для формування педагогів нового покоління, здатних активно виявляти свою громадянську позицію як під час виконання професійних обов'язків, так і поза роботою. У цьому зв'язку, впродовж 2018–2021 років ми працювали у проєкті «Впровадження демократичних цінностей у процес підготовки вчителя початкової школи в Україні та Норвегії» в роботі секції «Демократія в природничих науках». В процесі роботи ми обрали компетенції з усіх складових громадянської компетентності, які можна формувати у здобувачів вищої освіти, і розробили цикл заходів для реалізації завдань проєкту [1]. Зокрема, наша робота

була зосереджена у двох напрямках: на роботі зі студентами та в роботі з учителями-практиками.

Для формування громадянської компетентності у майбутніх учителів ми внесли зміни у зміст робочих програм з дисциплін «Основи природознавства та громадянської освіти», «Екологія», «Методика навчання природничої освітньої галузі» та «Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична»».

У процесі роботи зі студентами ми окреслили коло компетенцій з усіх складових громадянської компетентності (знання та їх критичне розуміння, ставлення, цінності, уміння і навички), які можливо було формувати засобом змісту наших дисциплін. Стосовно форм та методів навчання, то в традиційні лекційні заняття додали елементи тренінгу, наповнили зміст практичними інтерактивними вправами з доведеною міжнародними партнерами ефективністю у формуванні складових громадянської компетентності. Результати анкетування з відступом у часі 72 студентів, задіяних у експериментальному дослідженні, показали дієвість більшості з них (табл.1).

Таблиця 1. Взаємозв'язок складових громадянської компетентності та вправ, які є ефективними при їх формуванні

<i>Назва громадянської компетенції</i>	<i>Вправи, які використовувались на занятті</i>	<i>Ефективність вправ за результатами анкетування з відступом у часі</i>
навички аналітичного та критичного мислення; прогностичних навичок та навички слухати і спостерігати	«Передбачення», «ЗаХод», «Кубик Блума», «Фейкове відео», «Світове кафе», «Зіпсований телефон»	«Передбачення», «ЗаХод», «Кубик Блума»
знання та критичне розуміння культури, прав людини, здатність розуміти неоднозначність ситуації, приймати точку зору співбесідника	«Фейкове відео», «Зіпсований телефон», «Педагогічні ситуації», «4 кути», метод «Прес», «Світове кафе»	«Світове кафе»

навички відкриття нових знань та вивчення способом взаємодії, навички інтерпретування та навички загального мислення та аналізу	складання карти-схеми, вправа «Інсценізація», «4 кути», метод «Прес», «Світове кафе», «Водій і машина», «Китайські палички», «Клубок»	«Інсценізація», «Світове кафе», «Водій і машина», «Китайські палички», «Клубок»
---	---	---

Окремим пунктом роботи зі студентами з розвитку їх громадянської компетентності стали їхні наукові роботи та організація проєктної діяльності за методикою «5E – model» Роджера Байбі (BSCS, 2006). Зокрема, їхні наукові роботи передбачали висвітлення проблем суті та методики формування основ громадянської компетентності у молодших школярів під час педагогічної практики, причому в контексті природничої освіти. Як результат, дві наукові роботи у 2019 та 2020 рр. посіли призові місця Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з педагогіки та фахових методик зі спеціальності «Початкова освіта». Щодо проєктних робіт, то ті студенти, що мали відкритий рівень організації проєкту (Level 4. Open/true inquiry) і представили несподівані та цікаві результати. Зокрема, спостерігаючи за їх роботою в проєктах та при висвітленні кінцевих результатів, ми помітили сформованість у них таких складових громадянської компетентності як: автономність та ініціативність, здатність співпрацювати, багаторакурсність, емпатія та децентрація, знання ЗМІ та навички роботи з ними, навички інтерпретування, креативність, здатність до моральних розмірковувань та суджень.

Наприкінці дослідження нами було проведено опитування студентів, щодо сформованості у них складових громадянської компетентності в рамках роботи у проєкті «Впровадження демократичних цінностей у процес підготовки вчителя початкової школи в Україні та Норвегії», результати якого показали найбільшу сформованість вмінневого та ціннісного блоків (рис. 1).

Напрямок роботи з учителями передбачав їхню активну участь у курсах підвищення кваліфікації, тренінгах, семінарах. Основним завданням, яке ми ставили перед собою у роботі з педагогами – це поглибити їхні знання щодо структури громадянської компетентності, форм, методів та засобів, якими можна її формувати у молодших школярів.

Які складові Вашої особистої громадянської компетентності цілеспрямовано формувались викладачами у процесі вивчення дисциплін при...овідних методик) в ЗВО? (множинна відповідь)
73 відповіді

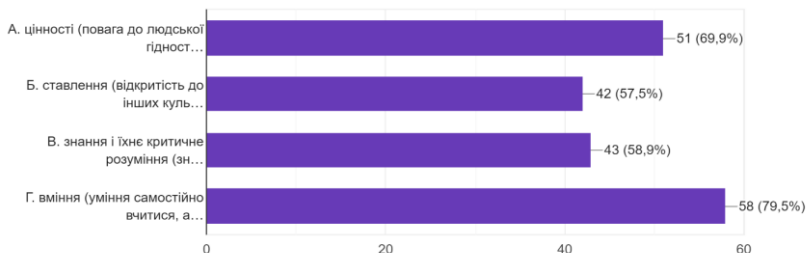

Рисунок 1. Результати сформованості складових громадянської компетентності у студентів наприкінці дослідження

Результати прикінцевих замірів показали, що і студенти, і вчителі-практики мають своє бачення щодо шляхів впровадження демократії у закладах освіти. Зокрема, пріоритетним вони визначили особисту участь у діяльності, яка спрямована на розвиток демократії через неформальну й інформальну громадянську освіту та участь у створенні дійсно демократичного середовища у закладі освіти (рис. 2).

Як, на Вашу думку, можна покращити впровадження демократії у вищій педагогічній освіті України загалом (множинна відповідь)?
72 відповіді

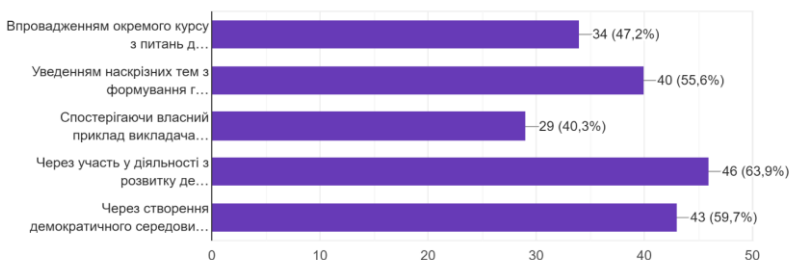

Рисунок 2. Результати опитування учасників дослідження з відступом у часі щодо заходів із впровадження демократії у закладах освіти різних рівнів

Підбиваючи підсумок нашої діяльності у проекті, маємо констатувати, що перспективними для себе вважаємо такі кроки на найближче майбутнє: 1) залучення студентів до демократичної діяльності через неформальну та інформальну напрями громадянської освіти (суспільні проекти, волонтерство тощо); 2) безпосередня участь у створенні демократичного середовища освітнього закладу; 3) наскрізне запровадження інструментарію проекту у змістово-технологічне забезпечення дисциплін та виробничих практик, що здійснюють підготовку майбутніх учителів початкових класів; 4) розширення співпраці з учителями щодо поглиблення їх методичної підготовки до формування ГК в учнів.

Література

1. Competences for democratic culture – Living together as equals in culturally diverse democratic societies. URL: <https://rm.coe.int/version-ukrainienne-240418/16807c886e> (дата звернення: 05.04.2021).

2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/.../2018/.../1-kontseptsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-1701201/> (дата звернення: 05.04.2021).

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ (НА ПРИКЛАДІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Вікторенко І. Л.

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ Донецької області, Україна*

Федь І. Є.

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ Донецької області, Україна*

Затвердження Кабінетом Міністрів України (від 21 лютого 2018 р. [4]) Державного стандарту початкової освіти та його похідних – Типових освітніх програм початкової освіти, уключаючи навчальні, активізує процеси якісних трансформацій у змісті освіти майбутньої вчительської спільноти, яка стане провідником змін, пов'язаних із реформуванням НУШ: нові управлінські рішення щодо організації і режиму навчання, модернізації змісту освіти, запровадження компетентнісного підходу і нових технологій, засобів оволодіння вчителями навчально-ігровою комунікацією з учнями та ін. [6, с. 1–4].

Реформа НУШ орієнтована на те, щоб зробити випускника конкурентноздатним у 21-му столітті: випустити зі школи «цілісну особистість, усебічно розвинену, здатну до критичного мислення,